

7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Türk Tarihinde Yolculuk Ünitesindeki Kazanımlar ve Gagne'nin Öğrenme Ürünleri*

Zafer ÇAKMAK**, Cengiz TAŞKIRAN***

Öz

Bu çalışmada, yedinci sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan Türk Tarihinde Yolculuk ünitesindeki kazanımların, Robert M. Gagne'nin öğrenme ürünlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden, doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Analiz için veri kaynakları, 2004 yılından beri yürürlükte olan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Anıttepe yayıncılığa ait ilköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı başta olmak üzere, ilgili alanyazından faydalanılmıştır. Toplanan bu verilerden yola çıkılarak, yorumlar yoluyla, konu ile ilgili betimsel bir tablo sunmak amaçlanmıştır. Bu betimsel tablo ortaya konurken, yedinci sınıf sosyal bilgiler programında yer alan, Türk Tarihinde Yolculuk ünitesindeki 8 kazanım, Gagne'nin öğrenme ürünlerine göre tek tek ele alınarak incelenmiştir. İnceleme sonucunda, kazanımların ağırlıklı olarak sözel bilgi basamağında yer aldığı görülmüştür. Bu durum, ilköğretim genel becerilerinin (eleştirel, yaratıcı, vb.) yeterince yansıtılmadığını göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Robert Mills Gagne, Öğrenme Ürünleri, Sosyal Bilim, Sosyal Bilgiler Öğretimi.

Gains in the Unit the Journey through the Turkish History in 7th Grade Social Studies Course and Gagne's Learning Outcomes

Abstract

In this study, the gains in the unit titled as the journey through the Turkish history taking place in the social studies 7th grade curriculum is aimed to be analyzed according to the learning outcomes of Gagne. The document analysis which is one of the qualitative researches has been used in this study. The social studies curriculum in use since 2004 and the 7th grade social studies Teacher's book belonging to Anıttepe Press being in the first place, the literature concerned has been benefited. Starting out with the data collected, presenting a descriptive table related to the research through comments is aimed. The 8 learning objective in the Journey through the Turkish History which appears in the social studies curriculum are analyzed one by one according to the Gagne's learning outcomes. In the result of the analyze, the outcomes are at the verbal information level. This indicates that the primary school general skills (critical, creative etc.) are not reflected efficiently.

Keywords: Robert Mills Gagne, Products of Learning, Social Science, Teaching of Social Studies.

*Bu çalışma "Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Robert M. Gagne'nin Öğrenme Ürünleri Sınıflamasına Göre İçerik Bakımından İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinin bir bölümünden alınmıştır.

** Doç.Dr. Firat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı, Elazığ
e-posta: zcakmak@firat.edu.tr

*** Arş.Gör. Firat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı, Elazığ
e-posta: cengiztaskiran1@gmail.com

1. Giriş

İnsana verilen akıl ve düşünme yeteneği, her zaman için daha iyiye ve daha güzele ulaşma isteği, merak duygusuyla birlikte gelişen sorgulama ve öğrenme arzusu, bilim ve bilim dallarının doğmasına neden olmuştur. İnsanın çeşitli etkileşimlerle oluşturduğu, toplumsal ve doğal olmak üzere iki çevresi vardır. Bu nedenle bilimi, temelde ikiye ayırmak mümkündür. İnsanın doğa ve fiziki dünya ile olan ilişkilerini inceleyen doğa bilimleri ve diğer insanlarla olan ilişkilerini inceleyen sosyal bilimler (Dönmez, 2003, s. 31).

Sosyal bilimler, insanın insanla ve çevresiyle olan ilişkilerini inceleyen disiplinler topluluğudur (Dönmez, 2003, s. 31). Köstüklü' ye göre (1998, s. 9) ise sosyal bilimler, bilimsel bir tutum ile toplumların incelendiği disiplinlerdir. Sosyal bilimlere ait akademik disiplinler, sosyal bilgilerin yapı taşlarıdır. Sosyal bilimlere ait olgular, bilgiler, kavramlar ve genellemeler büyük ölçüde onun içeriğini meydana getirmektedir (Öztürk, 2006, s. 38). Sosyal bilgilerin, sosyal bilimlerle bu kadar iç içe olması, sosyal bilgilerin alanını çizmede, kapsam ve içeriğinin belirlenmesinde birçok değişikliğin olmasına neden olmuştur (Günay, 2010, s. 159).

Doğanay (2005, s. 18) sosyal bilgileri tanımlarken, hem sosyal hem de insanla ilgili diğer bilimlerin içeriklerinden faydalanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini, zaman boyutu içinde, disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan, yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen, aynı zamanda becerili demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanı olarak tanımlamaktadır. Bir diğer tanımda ise sosyal bilgiler, bireyin içinde yaşamış olduğu toplumu ve dünyayı daha iyi tanımaya, içinde bulunduğu topluma etkin bir şekilde katılmalarını sağlayacak bilgi, beceri, değer ve tutumları kazandırmayı sağlayan bir öğretim alanı olarak açıklanmaktadır (Kamber, Acun ve Akar, 2011, s. 209).

Etkili öğretim, öğrenme olayının doğasını ve değişik gelişim aşamalarındaki öğrencilerin özelliklerini anlamayı gerektirir. Öğretimi düzenlemede, bu iki öge önem arz etmektedir. Öğretim, içsel bir süreç olup ürün olan öğrenmeyi destekleyen ve sağlayan

dışsal olayların planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi sürecidir. Bu çerçevede Eğitimin gerçekleşebilmesi için öğretimin, belli kazanımlara dönük öğrenmeleri oluşturmak üzere planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi gerekmektedir (Senemoğlu, 2012, s. 389).

Öğretimin planlanmasına birçok yazar, kazanımların belirlenmesiyle başlamaktadır (Senemoğlu, 2012, s. 391). Bu kazanımları ifade etmede bir takım temel yaklaşımlar vardır. Bunlar Mager'a göre hedef belirleme (Davranışsal Hedefler), Gronlund'a göre hedef belirleme (Öğretimsel Hedefler), Bloom'a göre hedef belirleme (Bilişsel Alan Hedefleri) ve Gagne'ye göre hedef belirlemedir. Bu durumda, programın başarılı şekilde uygulanabilmesi için, Gagne'nin öğrenme ürünleri sınıflamasının bilinmesi de önem kazanmaktadır.

2. Robert Mills Gagne'nin Öğrenme Ürünleri

Robert M. Gagne öğrenme alanlarını beş kategoriye ayırmış ve şu şekilde sıralandırmıştır (Gagne, 2000, s. 92):

1. Sözel Bilgi (Verbal Information)
2. Zihinsel Beceriler (Intellectual Skills)
3. Bilişsel Stratejiler (Cognitive Strategies)
4. Tutumlar (Attitudes)
5. Motor Beceriler (Motor Skills)

Bu sınıflamanın detayları aşağıda sunulmuştur.

2.1. Sözel Bilgi

Sözel bilgi, ifade etmeye çalıştığımız, bildiğimiz veya açıklama yaptığımız bilgi türüdür. Öğretim programlarında yer alan olgular, ilkel ve genellemeler ile zihnimize var olan hafta, ay, ülke ve şehirlerin isimleri ve buna benzer bilgilerle, organize edilmiş, ayarlanmış olan bir takım özel şeyler, sözel bilgiyi içermektedir (Gagne, Briggs ve Wager, 1988, s. 46; Gagne, 2000, s. 92).

Yorum gerektiren bazı bilgiler de sözel bilgidir (Senemoğlu, 2012, s. 405). Örneğin; bir Türkiye haritası gösterip, "bu size ne anlatıyor" diye sordüğümüzde ortaya çıkan ürün de bir sözel bilgidir. Genel olarak, Bloom taksonomisinin bilgi düzeyine karşılık gelmektedir. Örneğin;

"Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yönetim şeklinin Cumhuriyet olduğunu bilmek" ya da "Vakıfların çalışmalarını ve sosyal yaşamdaki rollerini bilmek" gibi ifade etmeye dayalı bilgidir. Bu tür bilgi, okulda eğitim programlarıyla öğrenilebileceği gibi, okul dışında da kazanılabilir.

2.2. Zihinsel Beceriler (Intellectual Skills)

Zihinsel beceriler, Gagne'nin en önemli öğrenme ürünlerinden birisidir. Bildiğimiz, hatırladığımız bilgiler sözel bilgiyi oluştururken; bildiklerimizi gösterebilmek de zihinsel becerileri oluşturmaktadır (Gagne, 2000, s. 43).

Sözel bilgileri tek tek öğrenmek zor olduğundan zihinsel beceriler, bu tek tek bilgiyi bütün bir sınıf olarak grup veya kategori olarak öğrenmemizi sağlar. Zihinsel beceriler, kendi içerisinde karmaşıklık düzeyine göre bir takım ayrımlara tabi tutulmuştur. Bunlar şu şekilde sıralanabilmektedir (Gagne, Briggs ve Wager, 1988, s.43-44):

- Ayırt Etme (Discrimination)
- Somut Kavramlar (Concrete Concepts)
- Tanımlanmış Kavramlar (Defined Concepts)
- Kurallar (Rules)
- Çoklu Kural Uygulama (Higher Order Rules-Problem Solving)

2.2.1. Ayırt Etme (Discrimination)

Ayırt etme, farklı uyarılara farklı tepkiler verebilme yeteneğidir ve zihinsel becerilerin temelini oluşturan önemli bir türdür. Okuldaki öğrenmelerde söz konusu olduğu gibi genel olarak yaşamın ilk yıllarında da önemli bir etkiye sahip olduğu varsayılmaktadır. Bu nedenle ayırt etme, sıklıkla ilkokul yıllarındaki çocuklar için, eğitimin düzenli bir parçası durumundadır (Gagne, Briggs ve Wager, 1988, s. 57). Ayırt etmeye örnek olarak piyanoda çalınan iki nota arasındaki farklılıkları duyma, sembollerini birbirinden ayırt etme söylenebilir (Senemoğlu, 2012, s. 406).

2.2.2. Somut Kavramlar (Concrete Concepts)

Kavram öğrenme için önkoşul, ayırt etmeyi öğrenmedir (Senemoğlu, 2012:408). Somut

kavramlar nesnenin özelliği veya niteliği (renk, şekil, v.s) ile ilgilidir ve bu tür kavramlar somut olarak adlandırılır (Gagne, Briggs ve Wager, 1988, s. 59).

Kavramların temel formu somut kavramlardır ve bunların birçoğu çocukluk döneminde öğrenilmektedir. Örneğin; iskemle, masa, kapı, ağaç, kedi, köpek vb... Yukarıdakilere ek olarak bazı somut kavramlar da mekânda konum (uzay) ile ilgilidir. Yanında, altında, üstünde, arasında, uzak, yakın vb. objeler arasındaki ilişkileri gösteren kavramlar da gerek okul öncesi eğitim döneminde gerekse ilköğretimin ilk senelerinde kazanılabilecek kavramlardır (Senemoğlu, 2012, s. 408).

2.2.3. Tanımlanmış Kavramlar (Defined Concepts)

Gagne'ye (1988, s. 60) göre kişi nesnelere, olayların veya bunların birbirleriyle olan ilişkilerindeki bazı özel sınıflamaları gösterebildiği veya anlamlarını söyleyebildiği zaman tanımlanmış kavramları öğrenmiş sayılır.

Bazı kavramlar, kavramın nitelikleri, kavramlar arasındaki ilişkiler veya objenin kendisi somut olarak açıklanamaz. Bu tür kavramların tanımlanması gerekir (Senemoğlu, 2012, s. 408). Örneğin, sosyal bilgiler dersinde iletişim konusu işlenirken, öğrencinin "etkileşim" , "duygu" , "düşünce" gibi bir takım kavramları bilmesi gerekir. Bu kavramlar tanımlanarak öğrenciye açıklanabilir. "Etkileşim" birbirini karşılıklı olarak etkileme işi şeklinde tanımlanabilir. Bu genel tanım doğrultusunda kavramın nitelikleri ve diğer kavramlar arasındaki ilişkiler açıklanabilir ve bu şekilde öğrencinin sonraki öğrenmelere hazır olması sağlanabilir.

2.2.4. Kurallar (Rules)

Zihinsel beceriler arasında kural öğrenme önemli bir yer tutmaktadır. Genel olarak kuralları "sözel ifade" olarak biliriz. Ancak herhangi bir kuralın yalnızca sözel olarak biliniyor olması onun öğrenildiği anlamına gelmez (Senemoğlu, 2012, s. 409). Bir kuralın öğrenilmesi için kişi, farklı durumlarda da o kuralın nasıl kullanıldığını bilmeli, nesnelere veya olaylar arasındaki ilişkiyi gösterebilmeli ve ona göre cevabını verebilmelidir (Gagne, Briggs ve Wager, 1988, s. 63). Örneğin "iki

meridyen arasında 4 dakikalık zaman farkı vardır” dediğimizde sözel olarak bu bilgiye sahibiz demektir. Ancak dünya üzerinde verilen iki nokta arasında ne kadarlık bir zaman farkının olduğunu bu kuralı kullanarak bulduğumuz zaman kural öğrenme gerçekleşmiş olur.

2.2.5. Çoklu Kural Uygulama (Higher Order Rules-Problem Solving)

Bazen, öğrendiğimiz kurallar daha basit kuralların karışık kombinasyonlarıdır. Bu kombine edilmiş kurallar, karışık olarak tabir edilen problemlerin çözülmesi için oluşturulmuştur (Gagne, Briggs ve Wager, 1988, s. 65). Örneğin, aşağıda iki noktanın yerel saatlerini hesaplamada, birden fazla kural bir arada kullanılarak problem çözülebilir:

50° Doğu boylamında güneş 05.30 'da doğar ise 25° doğu boylamında kaçta doğar?

Meridyenler arasındaki zaman farkının 4 dk. olduğunu bilme,

Verilen iki nokta arasındaki meridyen farkını bulma (Çıkarma işlemi),

Meridyen farklarını 4 ile çarparak zaman farkını bulma (Çarpma işlemi),

Doğuda yer alan noktanın yerel saatinin ileri olduğunu bilmek,

Sonuç olarak, yukarıda açıklanan zihinsel becerileri betimlemek için kullanılacak en uygun sözcük “ beceriyi açık olarak göstermedir” (Senemoğlu, 2013, s. 409).

2.3. Bilişsel Stratejiler (Cognitive Strategies)

Bilişsel strateji, öğrenmeye ve düşünmeye önem veren, zihinsel becerilerin çok özel bir türüdür. Performans olarak direkt görülemez ancak diğer zihinsel becerilerin kullanımından bilişsel stratejinin performansı da anlaşılabilir (Gagne, Briggs ve Wager, 1988, s. 67).

Bilişsel stratejiler, eğitimde çok önemli bir yer tutmaktadır. Öğrencinin dikkat çekme, kodlama, geriye getirme, transfer ve problem çözme için çeşitli stratejileri öğrenmesi bağımsız öğrenciler ve bağımsız düşünürler yetiştirmek açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle bilişsel stratejilerin öğrenilmesini sağlamak eğitimin öncelikli hedefleri arasında yer almalıdır (Senemoğlu, 2013, s. 410).

2.4. Tutumlar (Attitudes)

Bireyin dünya ile ilgili gerek kalıcı gerekse geçici varsayımlarını, diğer insanlardan beklentilerini, değerlerini, neyin doğru neyin yanlış olduğuna ve neye yaklaşması, neden kaçınması gerektiğine ilişkin duygu ve inançları içeren duyuşsal özellikler tutum olarak tanımlanmaktadır (Kutluca ve Ekici, 2010, s. 178).

Birçok tutum, eğitimin hedefleri arasında yer almaktadır. Örneğin; dil, din, ırk, cinsiyet farkı gözetmeksizin insanlara karşı hoşgörülü olmak, insanlara yardımcı olmak, başkalarını düşünmek ve başkalarının hissettiklerine karşı duyarlı olmak. Özellikle bu tür tutumlar, ilk olarak aile içinde kazandırılmakla birlikte, okul öncesi eğitim ve ilköğretimin ilk yıllarında kazandırılmaktadır (Senemoğlu, 2012, s. 410). Özellikle, okul öğrenmeleriyle birlikte öğrencilerin gerek bilişsel gerekse duyuşsal anlamda olumlu tutumlar kazandığı görülmektedir (Gagne, Briggs ve Wager, 1988, s. 48).

2.5. Motor Beceriler (Motor Skills)

Diğer bir öğrenme türü, motor becerilerdir. Bu beceriler, bireysel olarak öğrenildiği gibi (bisiklete binme, otomobil kullanma v.s.); okullarda belirli program dahilinde de öğrenilebilir. Örneğin; yazı yazma, düz bir çizgi çizme gibi (Gagne, Briggs ve Wager, 1988, s. 47).

Okullardaki öğrenmelerde, çoğu zaman motor beceriler, diğer öğrenmeler için temel oluşturmaktadır. Örneğin, ilkokula yeni başlayan çocuk için düzgün yazı yazma, kazanılması gereken önemli bir devinimsel beceridir (Senemoğlu, 2012, s. 411).

Amaç

Bu araştırmada; sosyal bilgiler öğretim programında yer alan Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinin Gagne'nin öğrenme ürünleri sınıflamasına göre incelenmesi amaçlanmıştır. Gagne, öğrenmeyi yalnızca dışsal (gözlenebilen davranışlar) yapılarla değil; aynı zamanda içsel süreçlerle de ortaya koymaya çalışmaktadır, yani öğrenmeyi bilişsel açıdan incelemeye çalışmaktadır. Böylelikle, sosyal bilgiler kazanımlarının hem eğitim pratiğinin gerçeklerine yaklaştırılmasına, program ve

ders içeriğinin bu yönde geliştirilmesine; hem de uygulayıcılar olarak sosyal bilgiler öğretmenlerine öğretim alanındaki kuramsal yaklaşımların ve taksonomilerin eğitim pratiğine getirebileceği yeni perspektifler kazandırılmasına çalışılmıştır.

Yöntem

Yedinci sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesine ait kazanımların Gagne'nin öğrenme ürünlerine uygunluğunu belirlemeyi amaçlayan bu çalışma, veri kaynakları ve verilerin analizi süreci itibarıyla nitel bir karakter arz etmekte olup, "doküman (belge) incelemesi" (Mayring, 2000, s. 36) modelindedir. Doküman incelemesi, "araştırılması hedeflenen olgu hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar" (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 187).

Çalışmada ilk olarak yedinci sınıf sosyal bilgiler ders programı incelenerek Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde yer alan kazanımlar belirlenmiştir. Daha sonra her bir kazanım Robert M. Gagne'nin öğrenme ürünlerine göre tek tek incelenmiş; inceleme yapılırken, üç eğitim bilimci ve iki sosyal bilgiler eğitimcisinin görüşlerine başvurulmuş ve Bloom taksonomisiyle karşılaştırmalar yapılarak bir ölçüt takımı oluşturulmuştur. Buna göre, "bilgi ve kavrama" basamakları "Sözel Bilgi"; "uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme" basamakları ise "Zihinsel Beceriler" olarak belirlenmiştir. Bu ölçütlere göre, ilgili üniteye yer alan kazanımlar değerlendirilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Analiz için veri kaynakları, İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6. ve 7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu içeriğindeki kazanımlardan alınmıştır. Ayrıca Anıttepe Yayıncılık'a ait İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndan da faydalanılmıştır. Bununla birlikte 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim programı başta olmak üzere Robert M. Gagne, Leslie J. Briggs ve Walter W. Wager'ın yazmış olduğu 1988 tarihli "Principles of Instructional Design" adlı kitabın 44. Sayfasında yer alan öğrenme ürünleri taksonomisi, Rita C. Richey'in editörlüğünü yaptığı "The Legacy of Robert M. Gagne" adlı kitabın Robert M. Gagne'nin kaleme aldığı "Domains of Learning" adlı

bölümü, verilerin toplanmasında ana kaynaklar olarak yer almaktadır. Ayrıca Sosyal Bilgiler alanında ilgili kitap, makale ve dergiler incelenmiştir. Çalışmada, toplanan bu verilerden yola çıkarak, yapılan yorumlar yoluyla, "okuyucuya konu ile ilgili betimsel bir resim sunmak" (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 48) amaçlanmıştır.

Bu betimsel tablo ortaya konurken 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan Türk Tarihinde Yolculuk ünitesindeki kazanımların her biri Robert M. Gagne'nin öğrenme ürünleri taksonomisi olan, Sözel Bilgi, Zihinsel Beceriler, Bilişsel Stratejiler, Tutum ve Psikomotor Beceriler basamaklarına göre tek tek ele alınarak incelenmiştir. Uzman görüşlerine başvurularak Bloom taksonomisiyle karşılaştırmalar yapılmış ve sonuca varılmaya çalışılmıştır.

Bulgular

7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi öğretim programında yer alan Türk Tarihinde Yolculuk ünitesine ait kazanımların, Gagne'nin öğrenme ürünlerine göre hangi basamakta yer aldığını gösteren veriler ve kazanımların dağılımı Tablo 1 ve Tablo 2'de sunulmuştur.

Üçüncü Ünite olan Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde, sekiz kazanım bulunmaktadır. bu kazanımlar programın kapsadığı toplam kazanımların %20.51'ine denk gelmektedir. Kazanımların beş tanesi Sözel Bilgi, üç tanesi de Zihinsel Beceriler basamağında yer alırken, Bilişsel Stratejiler ve Tutum basamağında kazanımın olmadığı görülmektedir.

"Türkiye Selçukluları döneminde Türklerin siyasal mücadeleleri ve kültürel faaliyetlerinin Anadolu'nun Türkleşme sürecine katkılarını değerlendirir" kazanımı, iç ölçütlerle değerlendirme yapılabilmesinin ölçülmesi nedeniyle Zihinsel Beceriler basamağına girmektedir.

"Kanıtlara dayanarak Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkışını etkileyen faktörleri açıklar" kazanımı bilgiyi ölçmesi nedeniyle Sözel Bilgi basamağında yer almaktadır.

"Osmanlı Devleti'nin fetih mücadelelerini, Osmanlı'da ticaretin ve denizlerin önemi açısından değerlendirir" kazanımı değerlendirme becerisini ölçmekte ve bu

Tablo 1. Gagne'nin Öğrenme Ürünleri Taksonomisine göre Türk Tarihinde Yolculuk Ünitesindeki Kazanımların Sınıflandırılması

KAZANIMLAR	ÖĞRENME ÜRÜNLERİ
Türkiye Selçukluları döneminde Türklerin siyasal mücadeleleri ve kültürel faaliyetlerinin Anadolu'nun Türkleşme sürecine katkılarını değerlendirir.	Zihinsel Beceriler
Kanıtlara dayanarak Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkışını etkileyen faktörleri açıklar.	Sözel Bilgi
Osmanlı Devleti'nin fetih mücadelelerini, Osmanlı'da ticaretin ve denizlerin önemi açısından değerlendirir.	Zihinsel Beceriler
Osmanlı toplumunda hoşgörü ve birlikte yaşama fikrinin önemine dayalı kanıtlar gösterir.	Sözel Bilgi
Şehir incelemesi yoluyla Türk kültür, sanat ve estetik anlayışındaki değişim ve sürekliliğe ilişkin kanıtlar gösterir.	Sözel Bilgi
Osmanlı-Avrupa ilişkileri çerçevesinde kültür, sanat ve estetik anlayışındaki etkileşimi fark eder.	Zihinsel Beceriler
Seyahatnamelerden hareketle Türk kültürüne ait unsurları örneklendirir.	Sözel Bilgi
Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.	Sözel Bilgi

Tablo 2. Kazanımların Dağılımı

Ünite	Sözel Bilgi	Zihinsel Beceriler	Bilişsel Stratejiler	Tutum	Toplam
					1
Türk Tarihinde Yolculuk	5	3	-	-	8
Oran	% 62,5	% 37,5	% 0	% 0	%100

da Zihinsel Beceriler basamağına denk gelmektedir.

"Osmanlı toplumunda hoşgörü ve birlikte yaşama fikrinin önemine dayalı kanıtlar gösterir" kazanımı Sözel Bilgi basamağında yer almaktadır.

"Şehir incelemesi yoluyla Türk kültür, sanat ve estetik anlayışındaki değişim ve sürekliliğe ilişkin kanıtlar gösterir" kazanımı bilgi ve yorumlama becerileri gerektirdiğinden Sözel Bilgi basamağında bulunmaktadır.

"Osmanlı-Avrupa ilişkileri çerçevesinde kültür, sanat ve estetik anlayışındaki etkileşimi fark eder" kazanımı ayırt etme alt basamağının yer aldığı Zihinsel Beceriler basamağına denk gelmektedir.

"Seyahatnamelerden hareketle Türk kültürüne ait unsurları örneklendirir" kazanımı Sözel Bilgi basamağına denk gelmektedir.

"Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında

çıkarımlarda bulunur" kazanımı bir olay veya olguyla ilgili, ötelemede bulunma becerisini ölçtüğünden Sözel Bilgi basamağında yer almaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Verilere göre, sosyal bilgiler öğretim programı yedinci sınıf ders programına ait Türk Tarihinde Yolculuk ünitesindeki kazanımlara genel olarak bakıldığında, kazanımların beş tanesinin (% 62,5) sözel bilgi, üç tanesinin de (% 37,5) zihinsel beceriler basamağında yer aldığı görülmektedir. Bu verilere göre Türk Tarihinde Yolculuk ünitesindeki kazanımların ağırlıklı olarak Sözel bilgi basamağından oluştuğu sonucuna varılmaktadır.

Gagne, sınıf içi öğretme ve öğrenme sürecinde önemli ilkeler geliştirmiştir. Öğretmenler için çok faydalı olabilecek görüşler ortaya koymuştur. O'na göre öğrenme ürünleri birbirinden farklı özellikler taşır veya taşıyabilir. Öğretimde bir kelimenin öğretimi ile bir problem çözme konusunun öğretimi farklı ele alışları gerektirir. Öğretme sürecinde, hangi tür öğrenme ürünlerinin kazandırılacağına önceden bilinmesi, öğretim işinin planlanmasını ve dahi uygulanmasını kolaylaştırır (Gökalp, 2011, s. 340).

Gagne'ye göre sözel bilginin iki temel işgörsü vardır. Bunlardan birincisi, daha ileri öğrenmeler için ön koşul öğrenme olarak iş görmesi; diğeri ise olgu, ilke ve genellemelerin öğrenilmesidir. İlgili ünite incelendiğinde, birçok olgu ve ilkenin yer aldığı görülmektedir. Olguların ve ilkelerin öğrenilmesi; programın, sözel bilgi basamağıyla bu bağlamda paralel hazırlandığı sonucuna varılmasına neden olabilir. Ancak, araştırmaya konu olan üniteye bakıldığında yalnızca üç kavramın (kültür, sanat, ticaret) kendisinden sonra gelen "Ekonomi ve Sosyal Hayat" ve "Ülkeler Arası Köprüler" ünitelerinde verildiği ve pekiştirme düzeyinde kavramlar olduğu dikkat çekmektedir. Hâlbuki ıslahat, fetih, gaza, iskan ve siyasi güç gibi Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde giriş ve geliştirme düzeyinde yer alan bu kavramların kendisinden sonra gelen ünitelerde yer almadığı görülmektedir. Bu nedenle ünite Gagne'nin kuramlarında önem verdiği aşamalılık ilişkisinin olmadığı görülmüştür. Bu durum, programın sözel bilginin birinci temel işgörsüne aykırı olarak hazırlanmış olduğu

sonucunu doğurmaktadır. Oysa Gagne'ye göre öğrenme birikimli bir süreçtir. Yeni öğrenmeler daha önce öğrenilmiş bilgi ve beceriler üzerinde inşa edilir. Bu hiyerarşi öğrenmede ön koşul kavramını ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca üniteye doğrudan verilecek beceri olarak belirtilen "tarihsel olguları ve yorumları ayırt etme" becerisinin Gagne'ye göre ayırt etme alt kategorisinin yer aldığı zihinsel beceriler basamağında yer alması ünite içeriğinin programı desteklemediği sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bununla birlikte Gagne; öğrenmenin, yapılandırmacı yaklaşımın hedeflediği üst düzey zihinsel becerilerle örtüşebilmesi için Bilişsel Stratejiler basamağında kazanımların yer alması gerektiğini belirtmektedir (Ekinci, 2007, s. 134); fakat sosyal bilgiler programının bu basamakta bir kazanıma sahip olmaması programın bu yönüyle öğrenmedeki etkililiğini de tartışmaya açık hale getirmiştir.

Elde edilen bulgulara göre şu öneriler getirilebilir:

Ünitelere göre kazanımlar hazırlanırken, çocuğun içinde bulunduğu gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak, üst düzey zihinsel becerilerini geliştirici kazanımlar hazırlanmalıdır. Ders kitaplarının genelde olgusal bilgilerle dolu olması ve öğretimde bu bilgileri araştırmanın, anlamının ve değerlendirmenin etkili yollarının öğretilmemesi, eğitim uygulamalarını anlamsızlaştırmaktadır (Doğanay, Ünal, 2006, s. 212). Anlamli öğrenme ve eleştirel düşünebilmek için üst düzey zihinsel becerilere yönelik olarak program hazırlanmalıdır. Sözel bilgi "şunu bilme" ile ilgili iken zihinsel beceriler "nasıl'ı bilme" ile ilgilidir (Gökalp, 2011, s. 346). Kaldı ki basit sözel bilgilerin dahi anlamli bir yapıya kavuşturulmadan iyi ve kalıcı bir biçimde öğrenilmesi mümkün değildir (Deryakulu, 2006, s. 2).

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, ilgili ders kitaplarının ve ders materyallerinin Gagne'nin tasnif ve modeline uyumu sağlanmalı ve Milli Eğitim Bakanlığı, sosyal bilgiler öğretim programının Robert M. Gagne ile ilişkili kuramlarını, ilgili ana bilim dallarıyla koordineli çalışarak başta öğretmen, yönetici ve müfettişlere öğretecek etkinlikler düzenlenmelidir. Ayrıca; Krathwohl, Gagne ve Bloom karşılaştırmalı çalışarak,

öğrenme ürünleri daha detaylı bir şekilde ortaya konulmalıdır. Gagne'nin öğrenme modeline göre öğrenme beyinde gerçekleşir ama gözlenebilir davranışlarla ortaya çıkar (Taşpınar, Tarihsiz, s. 40) . Bu nedenle Bloom veya diğer taksonomik yaklaşımların Gagne modeli ile karşılaştırılması yalnızca normal değil gereklidir. Taksonomi, istedik davranışların basitten karmaşığa, kolaydan zora, somuttan soyuta, birbirinin önkoşulu olacak şekilde aşamalı sıralanmasına denir. Öğrenilmiş davranışlar beyne kodlanmaktadır. Yapılan araştırmalara göre davranışlar bilişsel, duyuşsal, devinişsel, sezgisel olarak sınıflanabilir. Sönmez'e göre bu sınıflamalar şimdilik ve yapaydır. Elbette bu alanlar birbirlerinden kopuk değildir; tersine aralarında yatay ve dikey sıkı bir ilişki vardır. Davranışın yazılması gereğini vurgulamak, davranışçılık değildir. Davranış yazmak eğitimin tanımı gereği zorunludur (Sönmez, 2009, s. 33-47). 2004 Sosyal Bilgiler Öğretim programındaki kazanımların içerik, düzen, kapsam, objektiflik ve nitelik yönünden taşıdığı bazı sorunlar ve eksiklikler programa temel alındığı ifade edilen "yapılandırmacılık" öğrenme kuramının Bloom Taksonomisinden farklı olduğu, bilişsel, duyuşsal ve psikomotor hedeflerin zaten bir arada alındığı savıyla geçirilemez (Kara, 2013, s. 270). Nitekim bu

davranışlar dolaylı veya doğrudan ölçülebilir, gözlenebilir, kantitatif (nicel) veya kalitatif (nitel) özellikleriyle ortaya konulabilir nitelikte olmalıdır ki davranış kazandırma süreci olan eğitim bilimsel bir etkinlik sayılabilsin. Gagne'nin öğrenmede iç faktörlerin rolünü ortaya koyduğu Öğretim Etkinlikleri Modeli mevcut taksonomilerin dışsal uyarıları düzenlemek için sağladığı zeminle kaynaştırıldığında Gagne'nin öğrenmeyi tasnif ettiği beş temel alandan (1.Sözel Bilgi, 2. Entelekuel Beceriler, 3.Bilişsel Stratejiler, 4. Devinsel Beceriler, 5. Tutumlar) daha fazla yararlanılabilecektir. Çünkü Gagne'ye göre öğrenme, dışsal uyarıların bilişsel süreçlerle yapılandırılmasına bağlı bir işlemdir (Gökalp, 2011, s. 340). Gagne'ye göre öğrenme ardışık bir süreçte meydana geldiği gibi öğrenmenin içsel süreçleri, çevredeki uyarıcıları kapsayan dışsal olaylar tarafından etkilenir. Öğretmenin görevi ise bu dışsal olayları öğrenme hedefleri doğrultusunda seçme, organize etme, düzenleme ve denetleme; her bir içsel öğrenme sürecini dışsal öğretim etkinlikleriyle düzenlemektir (Akpınar, 2010, s. 188). Bu düzenlemeyi yapabilmek için Gagne'nin Öğretim Etkinlikleri Modeli kadar öğrenme ürünleri sınıflamasını da bilmek önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Akpınar, B. (2010) Eğitim Programları ve Öğretim, Ankara, Data Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2005). Sosyal bilgiler Öğretimi, Hayat Bilgisi ve Sosyal bilgiler Öğretimi, (Ed: Cemil Öztürk ve Dursun Dilek), Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Deryakulu, D. (2006). "Sözel Bilgilerin Öğretimi" , İçerik Türlerine Dayalı Öğretim, Ed.A.Şimşek, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Doğanay, A., Ünal, F. (2006). "Eleştirel Düşünmenin Öğretimi" , İçerik Türlerine Dayalı Öğretim, Ed.A.Şimşek, Ankara, Nobel Yayıncılık.
- Dönmez, C. (2003). Sosyal Bilimler ve Sosyal bilgiler Kavramları, Sosyal Bilgiler Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Klavuzu, Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Ekinci, A. (2007). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Yapılandırmacı Yaklaşım Bağlamında Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Osman Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Gagne, R. M., Briggs, L. J. ve Wager, W. W. (1988). Principles of Instructional Design, Orlando, Florida, Holt, Rinehart ve Winston
- Gagne, R. M. (2000). The Legacy of Robert M. Gagne (Ed: Rita C.R.) Domains of Learning Syracus: New York
- Gökalp, M. (2011). Öğretme-Öğrenme Modelleri Grupa Öğretme Modelleri, Öğrenme Öğretme Kuram ve Yaklaşımları (Ed.B.Oral), Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Günay, M. (2010). Bilim Felsefesi ve Eğitim Felsefesi Bağlamında Sosyal bilgiler, Sosyal Bilgilerin Temelleri, (Ed. Refik Turan ve Kadir Ulusoy), Ankara: Maya Akademi Yayıncılık.
- Kara, C. (2013) 2004 İlköğretim 7:Sınıf Sosyal Bilgiler öğretim Programındaki Kazanımların Ön-Son Test Sonuçlarına ve Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Kamber, T., Acun, İ. ve Akar, C. (2011). İlköğretim Birinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Uygulanabilirliği, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4(2), 195-218
- Köstüklü, N. (1998). Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi, Konya: Kuzucular Ofset
- Kutluca, T. , Ekici, G. (2010). Öğretmen Adaylarının Bilgisayar Destekli Eğitime İlişkin Tutum ve Öz-Yeterlilik Algılarının İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, 38: 177-188.
- Mayring, P. (2000). Nitel Sosyal Araştırmaya Giriş, (Çev. Adnan Gümüş, M. Sezai Durgun), Adana: Baki Kitabevi
- Öztürk, C. (2006). Sosyal bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış, Hayat Bilgisi ve Sosyal bilgiler Öğretimi-Yapılandırmacı Bir Yaklaşım-, (Ed: Cemil Öztürk), Ankara: PegemA Yayıncılık
- Senemoğlu, N. (2012). Gelişim Öğrenme ve Öğretim, Kuramdan Uygulamaya, Ankara: PegemAkademi
- Taşpınar, M. (Tarihsiz). Kuramdan Uygulamaya Öğretim İlke ve Yöntemleri, Ankara: Üniversite Kitabevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Summary

Introduction

In this study, the gains in the unit titled as the journey through the Turkish history taking place in the social studies 7th grade curriculum is aimed to be analyzed according to the learning outcomes of Gagne.

Methodology

The document analysis which is one of the qualitative researches has been used in this study. The social studies curriculum in use since 2004 and the 7th grade social studies Teacher's book belonging to Anittepe Press being in the first place, the literature concerned has been benefited. Starting out with the data collected, presenting a descriptive table related to the research through comments is aimed. The 8 learning objective in the Journey through the Turkish History which appears in the social studies curriculum are analyzed one by one according to the Gagne's learning outcomes.

Findings and Discussion

When the achievements in "The Journey through the Turkish History" chapter in seventh grade social studies syllabus are studied according to the scale they belong in Gagne's learning outcomes, it was observed that the achievements in the chapter were mainly in verbal knowledge scale. Within the the journey through the Turkish history chapter there are 8 achievements. Five of those are verbal knowledge and three of them are in mental skills scale, however there are no achievements determined in cognitive strategies and attitude.

Findings showed, a general inspection of the achievements in the journey through the Turkish history chapter in seventh grade social studies educational syllabus would display that five of the achievements (62.5%) were on the verbal knowledge and three were (37.5%) mental skills scales. These findings help arrive at the conclusion that the achievements in the journey through the Turkish history subject were predominantly consist of verbal knowledge scale.

According to Gagne, verbal knowledge is based on two foundations. First is that it should serve as a prerequisite learning for more advanced learning; and the second is that facts, principles and generalizations should be learned. When the related unit is scrutinized, it could be noted that several facts and principles take part. The fact that facts and principles were learned could mean that the program was designed in parallel with the verbal knowledge scale in that respect. However, when we examine the chapter concerned in this study, it could be interestingly observed that only three concepts (culture, art, commerce) were related to the following chapters of "Economy and Social Life" and "Bridges Between Countries" and they were reinforcement level concepts. On the other hand concepts included in the journey through the Turkish history

chapter on the levels of introduction and progress levels such as reformation, conquest, settlement and political power were not mentioned in the following chapters. For that reason, relation of progressivity, which Gagne's theory puts emphasis on, did not prevail in the chapter. That fact could help conclude that the chapter was designed in contradiction with the first basic service of verbal knowledge. Another important result was that; Gagne stated for learning to correspond to high-level mental skills, aimed by the constructivist approach, there had to be achievements in cognitive strategies scale, but the fact that the social studies program do not contain an achievement in that scale, opens its effectiveness in learning for debate in that respect.